TAZMİNAT

Dâva Daireleri Kurulu

Esas No : 1967/446

Karar No : 1968/218

Dâvacı : İbrahim Öztürk

Dâvalı : Başbakanlık

Dâvanın Özeti : Niğde Valisi iken 5439 sayılı Kanuna göre merkezde çalıştırılması hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca iptal edilmesi üzerine, bu karara aykırı olarak yeniden 5442 sayılı Kanunun 6 ncı madesine göre merkez emrine alınmasına dair işlemin hakkındaki kararla Anayasanın 132 ve Danıştay Kanununun 95 inci maddeleri ile güdülen gayeye uygun bir tatbikat ve infaz mahiyetinde bulunmaması ve konu, sebep ve maksat yönlerinden kanuna aykırılığı sebebiyle iptali ve kararın idarece infaz edilmemesi sebebiyle mahrum kaldığı beş aylık hakları tutarında 15.000 TL. maddî ve 45.000 lira manevî tazminata hükmolunması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacı hakkındaki kararla, yerine yapılan tayinin kanuniliğinin kabul edilmiş olması sebebiyle tekrar Niğde Valiliğine iadeten tayinine imkân bulunmadığı ve 5442 sayılı Kanunun verdiği takdir hakkına ve dâvacının merkez emrine alınmasını haklı kılan objektif sebeplere binaen yapılan işlemde de kanunun maksadına aykırılık mevcut olmadığı cihetle mesnedi bulunmayan dâvanın ve tazminat talebinin reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın düşüncesi : İdarenin iptal olunan işlem üzerine yeni bir işlem tesis edebileceği ve ilgili bu işlemin sakatlığını veya gerçekte eski işlemin tekrarından ibaret bulunduğunu iddia ile yeniden bu karara karşı iptal dâvası açabileceği gibi böyle bir kararın alınmasının önceki iptal hükmü karşısında hizmet kusuru teşkil ettiğinden bahsile tam yargı dâvası da açılabileceği idare hukuku ilkelerindendir.

Esasen bu ilke 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesinin 2 ve 4 üncü fıkralarında hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Niğde Valisi iken 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesine müsteniden merkeze alınan dâvacının, açmış olduğu dâva sonucunda işlem, maksat yönünden kanuna aykırı görülerek iptal edilmiş, ancak bir başka şahsın Niğde Valiliğinde çalıştırılmasına mütedair işlemin iptaline müteveccih talip aynı gerekçe ile kanuna uygun görülerek reddedilmiştir.

Bu ilâm muvacehesinde dâvacı Niğde Valiliği kadrosunu işgal ettiği cihetle idare kendisini aynı Valilik görevine veya bir başka il Valiliğine atayabilirdi.

Ancak idare bu yollardan tevakki ederek adı geçen 5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine müsteniden ve lüzum unsuruna dayanarak yeniden merkeze al-

Scanned by CamScanner

ma cihetine gitmiş ve böylece dâvacının hukukî ve fiili durumunda iptal kararına rağmen değişiklik olmamıştır.

İdarenin bu dâvada lüzum unsuruna mesnet yaptığı belgeleri zamanında nazar itibare almamış olması ortada ciddî ve haklı sebeplerin bulunmadığına karine teşkil etmekte dosya ve ekleri münderecatı da bu hususu doğrulamaktadır.

Açıklanan bu sebepler karşısında işlemin iptaliyle yoksun kılınan ödenek tutarının maddî tazminat olarak verilmesinin kabulü; mânevi zararın mevcudiyet ve tevvun şartlarının bulunmadığından mânevî tazminat talebinin redinin uygun olacağı da düşünülmektedir.

Raportör Necati Aras'ın düşüncesi : 521 sayılı Kanunun 95 inci maddesi gereğince, Danıştay ilâmlarının icaplarına göre tesis edilecek işlem veya eylemlerin de mevzuata uygun olması gerekir.

Dâvacı hakkında ileri sürülen sebeplerle ilâmın, yeniden merkeze alma suretiyle infazı, kanun icabına uygun bir işlem olmadığı gibi, gösterilen sebeplerin gerçeklere ve kanuna uygun olmaması karşısında da yapılan işlem 5442 sayılı Kanunun maksadına uygun değildir.

Bu sebeple dâva konusu kararnamenin iptali ve dâvacının maddî zararları karşılığı tazminat talebinin kabulü ve münasip miktarda manevî tazminata hükmedilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilen 23/2/1968 tarihinde dâvacı İbrahim Öztürk, dâvalı idare temsilcileri Tevfik İmsel ve Kâmuran Dinç ile Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın katılmasıyla yapılan duruşmada tarafların açıklamaları ve Kanunsözcüsünün düşüncesi dinlenildikten sonra gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesinde idarenin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 132 nci maddesi gereğince, Danıştay ilâmlarının icaplarına göre eylem veya işlem tesis etmeye mecbur olduğu ve Danıştay ilâmlarının icaplarına göre eylem veya işlem tesis etmeyen idare aleyhine maddî ve manevî tazminat dâvası açılabileceği hükme bağlanmıştır.

Dâvacının Niğde Valiliğinden 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre merkez emrine alınmasına dair işlemin Kurulumuzca verilen 1966/1569 sayılı kararla iptali üzerine idarece bu kararın infazı zımnında yapılacak yeni işlemin de mevzuata uygun olması ve objektif sebeplere dayanması gereklidir.

Evvelce 10/1/1966 tarihli karaname ile Niğde Valiliğinden merkez emrine alınmış olan dâvacının bu defa 20/1/1967 tarihinde tesis edilip 17/5/1967 tarihinde tebliğ olunan kararname ile gene Niğde Valiliğinden ve 5422 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre merkez emrine alınmasına dair işlemin bu konuda dayandığı sebeplerin gerçeğe ve kanunun maksadına uygun olmaması dolayısiyla, ilâmın icaplarına uygun olduğu yolundaki savunma kabule şayan görülmemiştir.

Scanned by CamScanner

Açıklanan bu sebeplere binaen dâva konusu 20/1/1967 gün ve 6/7614 sayılı Bakanlar Kurulu kararının kanuna aykırılığı sebebiyle iptaline ve dâvacının, hakkındaki ilâmın infaz edilmemesi sebebiyle mahrum kaldığı ödenek ve sair hakları karşılığı olarak talebi veçhile 5 aylık süre için, takdiren ayda 2500 lira hesabiyle 12.500 lira maddî ve duçar olduğu üzüntü karşılığı takdiren 10.000 lira manevî tazminatın dâvalı idareden alınıp dâvacıya verilmesine ve fazla talebin reddine, peşin alınan 442.50 lira nisbî harçtan geri kalan 202.50 liranın da 492 sayılı Kanunun 28 nci maddesine göre dâvacıya tamamlattırılmasına ve 682.50 lira yargılama giderlerinin taraflardan orantılı olarak alınması ve getirtilen evrakın iadesine 23/2/1968 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

XX — Olayın cereyan tarzına göre manevî tazminat verilmesine lüzum olmadığı oyu ile kararın bu kısmına karşıyız.

XXX — Olayın mahiyetine göre dâvacıya verilecek manevî tazminatın 5.000 lira olarak takdirinin uygun olacağı oyu ile kararın bu kısmına karşıyım.

XXXX — Olayın mahiyetine göre dâvacıya 25.000 lira manevî tazminat verilmesinin uygun olacağı oyu ile 10.000 lira manevî tazminat takdirine karşıyız.

AZLIK OYU

XXXXX — Olayın mahiyetine göre, maddî tazminata hükmedilmesine yer olmadığı kanaatiyle bu yönden karara karşıyım.

AZLIK OYU

X — Evvelâ, uzun yıllar idarenin her kademesinde çalışan, muhtelif valiliklerden merkeze alınan ve bir ara merkez valiliği kadrosu olmadığı için bir banka idare meclisi üyeliğine tayin edilen ve bu tayin sebebiyle Merkez Valiliği müessesesinin ne kadar lüzumlu olduğunu hisseden ve halen bu müessesenin zedelenmesine ve sarsılmasına razı olmayan bir idareci olarak verilen karara neden muhalif olduğumu aşağıda açıklıyorum :

Dâvacı, 10/1/1966 gününde 5439 sayılı Kanuna göre merkeze alınmış, fakat o tarihte verilen merkeze alınmaları 5442 sayılı Kanuna göre yapılması iktiza edeceğinden 5439 sayılı Kanuna göre işlem yapılmasının mümkün olamıyacağı ve 5442 sayılı Kanuna göre de lüzum ve ihtiyaç olmadan merkeze alınmasının doğru olamıyacağı ileri sürülerek hem kendisi, hem de yerine tayin edilen hakkında yapılan tayin işleminin iptali ve mahrum kaldığı ödenek ve menfaatlarının tazminini talep etmiştir.

Danıştayca 25/11/1966 da verilen kararda, 5439 sayılı Kanunun uygulanabilmesi, o Bakanlığa ait işlerin mevcudiyetine bağlı bulunduğu ve iş olmadıkça bu yetkinin kullanılmasının mümkün olamıyacağı sebebiyle tasarruf iptal edilmiş, yerine yapılan tayinde kanuna aykırılık görülmediğinden bu ve istenen tazminat ta-

Scanned by CamScanner

lebinin de reddine karar verilmiştir. İdare bu karar üzerine 20/1/1967 de ikinci bir tasarrufta bulunmuş ve bu sefer yerine yapılan tayinin Danıştayca kabul edilmiş olduğuna göre, Niğde Valiliğine iadesi mümkün olmadığından 5442 sayılı Kanuna göre dâvacının merkeze alınmasına karar vermiş ve dâvacı da bu tayinin iptali için Danıştaya başvurmuştur.

Danıştay 23/2/1968 tarihinde: İdare evvelki ilâm ve bunun icaplarına uymadığı gerekçesiyle bu tasarrufu da iptal etmiş ve dâvacının istediği, İl Daimi Encümen Başkanı olarak aldığı ödenek, vâli konağı, yakıt, aydınlanma, oto, hizmetçi, mobilya vesair gibi imkânlardan mahrum edildiği için ayda 3.000 lira maddî ve 45.000 lira manevî tazminat talebinin 10.000 manevî ve ayda 2.500 lira maddî kısmının kabulüne karar vermiştir. Ben buna muhalif kaldım çünkü; 25/11/1966 tarihli Danıştay kararında, 5439 sayılı Kanuna göre yapılan tasarruf iptal edilmiş, yerine yapılan tayinin kanunsuz olmadığı kabul edilerek bu ve tazminat talepleri de reddolunmuştur. Yerine yapılan tayinin iptali talebi reddedildiğine göre tekrar Niğde Valiliğine iadesi mevzubahis olamaz. Başka valiliğe gönderilmesi, açık valilik bulunması ile mümkündür ki, bu ne dâvacı tarafından iddia edilmiş, ne de dosyada böyle bir münhal valilik bulunduğuna dair bir işaret vardır.

5442 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinde aynen; «Vali, ilde devletin ve hükûmetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idarî ve siyasî yürütme vasıtasıdır.» ve bu maddenin A bendinde; «Valiler ilin genel idaresinden her bakana karşı ayrı ayrı sorumludur. Bakanlar, bakanlıklarına ait işler için valilere re'sen emir ve talimat verirler. Bakanlar, valiler hakkında, Bakanlar Kuruluna taltif ve tecziye teklifinde bulunabilirler.» denilmektedir ve yine aynı maddenin diğer bendlerinde de valilerin hukukî durumları ve yetkileri, bu esaslar dahilinde, belirtilmektedir. Ayrıca, 14/Aralık/1951 tarih ve 292 sayılı Tefsir Kararında aynen : «5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci fıkrasını teşkil eden (Vâli tayininde 3656 sayılı Kanun hükümleri câri değildir) ibaresi kariyeden olmak, Siyasal Bilgiler ile Hukuk Fakültelerinden mezun bulunmak gibi şartlar ve vasıflarla bağlı olmaksızın, Hükûmetin, lüzum ve zaruret halinde hariçten münasip kimseleri vali tayin eylemekte mutlak yetkiye sahip bulunduğu hükmünü ifade eylemektedir.» denilmektedir. Bunlardan başka 5442 sayılı Kanunun 16/4/1948 günlü Hükûmet Tasarı Gerekçesinde; «Valilerin Devletin ve bütün bakanların temsilcisi sıfat ve mevkiinde bulunmaları dolayısiyle de tâyinleri hakkındaki hükmün İl İdaresi Kanununda yer alması gerektiği düşüncesiyle bunu sağlamak için ayrıca bir madde kaleme alınmıştır.

Valilik makamını işgâl edecek kimselerin icraî ve siyasî bir çok görev ve yetkileri haiz bulunmaları itibariyle, lüzumunda bunların valilikten alınabilmeleri zarureti aşikârdır. Ancak valilikte muvaffak olamıyanların diğer vazifelerde çalıştırılmaları ve muvaffak olmaları mümkün olduğuna göre; 1851 sayılı Kanun mucibince hizmet müddeti ve yaş unsuru nazara alınmaksızın tekaüde sevk gibi doğru görülmiyen bir muamele yerine «Merkez emrine» alma usulünün ve «Başka bir vazifede kullanma» kararının ikamesi, hem valilerin memurluk haklarını siyanet etmek ve hem de Hükûmetlerin idarî ve siyasî zaruretler dolayısiyle duyabilecekleri ihtiyacı karşılamak bakımlarından muvafık görülmüştür.» denilmektedir. Ve bu tasarıya ait İçişleri Komisyonunun 14/5/1949 tarihli raporunda; «Va-

Scanned by CamScanner

lilerin tayin ve tebdili : Tasarının 8 inci maddesi 7 nci madde olarak ve vali tayininde 3656 sayılı Kanunla mukayyet kalınmıyacağının tasrihiyle kabul ettik. Valî her memur gibi tayinindeki usule tevfikan Bakanlık emrine alınabilir, bunu tasrihe hacet görülmez. Memurin Kanunda bu hüküm mevcuttur.

Maddenin getirdiği iki yenilikten biri valilerin (Her zaman Bakanlar Kurulu kararıyla re'sen tekaüde sevk edilmesi şeklinin artık kaldırılması, ikincisi de valinin hiç bir taksiri olmadığı halde Devletçe lüzum) ve tahakkuk eyledikte tam maaşiyle merkez emrine alınabilmesidir. Madde bu maksatla bâzı tasrihlerle kabul edilmiştir.» Ve İçişleri Komisyonunca kabul edilen 7 nci maddenin metni aynen «YEDİNCİ MADDE - Valiler, İçişleri Bakanlığının inhası, Bakanlar Kurulunun kararı ve Cumhurbaşkanının tasdiki ile tâyin olunurlar. Vâli, tâyininde 3656 sayılı Kanun hükümleri câri değildir.

Valiler, lüzumunda tayinlerindeki usule göre kadro maaşı ile merkez emrine alınarak İçişleri Bakanının tensip edeceği işlerde görevlendirilebilirler» dir. Ve yine bu kanunun müzakeresi sırasında Komisyon sözcüsünün; «Maddeden maksut olan şey, vâlinin tâyininde Hükûmeti kanunla mukayyet kılmamaktır. Hükûmet bu yere lâyık herhangi vatandaşı, bilâ kaydı şart valiliğe tayin edebilir.» dediği ve bunun aynen kabul olunduğu görülmüştür ki; kanunun sevk sebebi ve valinin hukukî durumunun da ne olduğu bunlardan anlaşılmaktadır.

Merkeze alınan valiler Devlet bütçesinden kendilerine ödenen temsil ödeneğini de almakta devam ederler.

Dâvacının Daimî Encümen Başkanlığı ödeneği, ev, hizmetçi, oto, yakıt, aydınlatma vesair hakları da ancak hususî idarenin temsilcisi bulunduğu müddetçe kendilerine verilen ek bir ödenek olup, meselâ hizmetçi alelûmum bütçelerde «konak bekçisi» olarak gösterilmektedir. Yani valinin şahsına değil, vali o vilâyette bulunduğu ve hususî idarenin temsilcisi ve Daimî Encümen Başkanı sıfatiyle oturduğu binaya ait bekçi ve o binanın yakıt ve aydınlatılmasını temin eden bir yardımdan başka birşey değildir. Esasen dâvacının yerine tayin edilen kimsenin tayininde bir kanunsuzluk bulunmadığı kabul edildiğine göre, yukarıda sayılan ek ödenekleri de o zat almaktadır. Yani evde başka vali oturmakta, Daimî Encümene başkası riyaset etmektedir. Şu hale göre maddî tazminatın verilmesi yerinde olamaz.

Manevî tazminata gelince : Merkez Valiliği herhangi bir valilik makamından gerek maddî bakımdan, gerek anlam itibariyle daha dûn bir makam olmadığına ve yukarıdan beri izah edilen şekle ve hukukî dayanağa göre mevzuata uygun tayinler yapıldığı kabul edilerek manevî tazminatı gerektirir lüzum ve zaruret olmadığı kanaatindeyim.

Scanned by CamScanner